

**Vilniaus Universitetas
Gamtos mokslų fakultetas
Zoologijos katedra**

**Rudosis lapės (*Vulpes vulpes* L.), usūrinio šuns
(*Nyctereutes procyonoides* Grey.) morfometrija ir mityba
šaltuoju metų periodu**

Ričardo Stonkaus

Zoologijos magistro darbas

Moksliniai vadovai:

Doc., dr. E. Bukelskis

Dr. Laima Baltrūnaitė

Vilnius, 2007

ĮVADAS

Daugelyje pasaulio šalių yra priimta gyvūnus skirtus iškamšų darymui ar kailių išdirbimui išmatuoti ir tyrimams tinkamus vidaus organus perduoti mokslininkams. Tokia galimybe pasinaudojus buvo atliktas ir šis darbas.

Rudosios lapės ir usūrinio šuns biologija, tiriama daugelyje Europos šalių. Lietuvoje jiems, pastaraisiais metais, taip pat skiriama nemažai dėmesio.

Šie plėšrūnai užima aukščiausių mitybos grandį ir yra svarbūs ekosistemai. Todėl nuodugnesnis plėšrūnų pažinimas turi didelę reikšmę ekologijos teorijai ir praktikai. Pastaraisiais metais jų Lietuvoje pagausėjo. Nėra nustatyta kaip veikia toks populiacijos gausumo padidėjimas kitai gyvūnijai. Šie gyvūnai daro nemažą žalą ant žemės perintiems vištiniais paukščiams. Taip pat platina tokias ligas kaip pasiutligę, trichineliozę ir kitas helmintozes.

Morfometrinių duomenų apie šiuos plėšrūnus Lietuvoje labai nedaug, be to statistinė analizė atlikta nekorektiškai. Labai svarbu rinkti morfometrinius duomenis, nes pagal juos galima palyginti tos pačios rūšies įvairių arealo vietų gyvūnus, atskirti morfologiškai artimas rūšis, išaiškinti atskirų požymių kintamumą rūšies viduje, išskirti smulkesnes taksonomines grupes.

Lapės ir usūrinio šuns mityba lemia vyraujančios geografinės, klimatinės sąlygos, sezoniškumas. Nuo to priklauso maisto įvairovė, gausumas, prieinamumas. Daugumos ankstesnių mitybos tyrimų metu buvo atliekama ekskrementų analizė, todėl gautus skrandžių analizės duomenis bus galima su jais palyginti.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Atsižvelgiant į tai, šio darbo tikslas – ištirti rudosios lapės ir usūrinio šuns mitybą bei atlikti šių gyvūnų morfometrinę analizę.

Tikslui pasiekti išskirti tokie uždaviniai:

1. Rasti morfometrinius skirtumus tarp patinų ir patelių.
2. Rasti lapės ir usūrinio šuns morfometrinius skirtumus.
3. Rasti lapės ir usūrinio šuns mitybos skirtumus.
4. Palyginti lapės ir usūrinio šuns mitybą rudens ir žiemos sezonais.
5. Įvertinti mitybinių nišų pločius ir persidengimą.

Santrauka

2005 – 2007 m. šaltuoju metų periodu (rudeni ir žiemą) buvo tirta rudųjų lapių (*Vulpes vulpes L.*) ir usūrinių šunų (*Nyctereutes procyonoides Grey.*) mityba ir morfometrija. Tyrimams buvo naudojamos sumedžiotos lapės ir usūriniai šunys skirti kailių išdirbimui bei iškamšų darymui.

Visi tirti gyvūnai buvo pasverti. Iš viso atlikti 5 kūno ir 16 kaukolės matavimų, apskaičiuoti kaukolės, kiaušo ir snukio indeksai. Pas rudasias lapes rasti statistiškai patikimi skirtumai tarp patinų ir patelių buvo pagal visus 5 kūno matmenis. Atlikus kranimetrinę analizę rasti 6 statistiškai patikimi skirtumai tarp usūrinių šunų ir 10 patikimų skirtumų tarp rudosios lapės patinų ir patelių. Atlikus tarprūšinę analizę rasta 15 statistiškai patikimų skirtumų tarp patinų ir tiek pat tarp patelių. Usūrinių šunų kaukolės ir snukio indeksai didesni už lapių, jais galima remtis atskiriant šių gyvūnų kaukoles.

Taip pat buvo atlikta skrandžių analizė, apskaičiuotas mitybos objektų aptikimo dažnis ir santykinis tūris, įvertintas tirtų plėšrūnų mitybinių nišų persidengimas. Šaltuoju periodu smulkūs žinduoliai ir kanopinių dvėseliena yra pagrindinis šių plėšrūnų maistas. Labai svarbus usūrinių šunų maisto komponentas yra javai ir vaisiai. Žiemą lapių mityboje dar labiau svarbesni tampa kiškiai ir kanopinių žinduolių arba naminių gyvulių dvėseliena ir skerdiena. Per pus mažiau, šiuo metų laiku lapės minta augalinės kilmės maistu (vaisiai, javai, žoliniai augalai). Mitybinių nišų plotis ir persidengimas vertintas pagal 22 maisto grupes (neįtrauktos neorganinės medžiagos). Usūrinio šuns ir rudosios lapės mitybinių nišų pločiai labai skyrėsi. Levino nišos plotis usūrinio šuns (7,65) du kartus didesnis negu rudosios lapės (2,77), tačiau nišų persidengimas nebuvo labai aukštas (0,47).

SUMMARY

Morphometric analysis and diet composition of red fox (*Vulpes vulpes L.*) and raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides Grey.*) in cold season.

The diet composition of red fox (*Vulpes vulpes L.*), raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides Grey.*), using stomach analysis, and the morphometrical differences of red fox (*Vulpes vulpes L.*) were studied in Lithuania.

Forty-three males and twenty-eight females of red fox were measured at the 5 measurement points. Furthermore, eighty eight red foxes and forty one raccoon dog skulls were

measured at the 16 measurement points, mandibles at the 3 measurement points.⁵ statistically significant differences in measurements of red fox body were obtained between males and females. Eight skulls and one mandible features of the male foxes were statistically significantly longer compared to the same females foxes features. Five statistically significant differences were found between skull measurement point and one statistically significant difference between mandible measurement points of raccoon dog. Furthermore fifteen significant differences were found between measurements in males and fourteen between measurements in females.

The frequency of occurrence and relative capacity were evaluated. In the cold season (November-February), small mammals and carrion of ungulates was the principal food of both predator species. For the raccoon dog plants were an important food component too.